

Рябуха И. М. Смена парадигмы морского образования на стыке столетий (глобальные вызовы)

В статье рассматривается мировой опыт вопроса изменения парадигмы образования и подготовки моряков в связи с принятием в 1978 году Международной конвенции про подготовку и дипломирование моряков и несение вахты Международной морской организацией и последующими поправками к ней в 1995 году. Рассмотрены противоречия, которые возникали во время попыток унификации систем морского образования разных стран, а также роль морских учебных заведений и морских администраций в этих процессах. Приведены примеры урегулирования вопросов признания морских сертификатов между разными странами. Особое внимание уделено вопросу взаимодействия морских администраций мира с морскими учебными заведениями в разрезе оценивания уровня компетентности моряков и их последующего дипломирования и сертификации в контексте компетентностного подхода.

Ключевые слова: морское образование, морская администрация, компетентность моряка, оценивание, парадигма образования, компетентностный подход.

Ryabukha I. Change of maritime education paradigm at the edge of the century (global challenges)

The article describes global experience on the issue of educational paradigm shift and seafarers training in the context of adoption of International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers in 1978 and further its amendment in 1995. There is an attempt to postulate that there are still a lot of barriers to cope with for achievement the key objective of STCW in terms of education and training. The contradictions that emerged during trying to implement unification of maritime education systems of different countries are considered here. The role of maritime educational establishments and marine administrations in these processes is analyzed. Examples of settling the problem questions on recognition of seafarers' certificates between different countries. Special attention is paid to the issue of correlation and cooperation between marine administrations and maritime educational establishments in terms of seafarers' competencies assessment with their further certification in the context of competency based teaching. In conclusion there are some tips of how can the situation be improved in future.

Key-words: maritime education and training, marine administration, competence of a seafarer, assessment, paradigm of education, competency based teaching.

Стаття надійшла до редколегії 20.02.2018

УДК 37.3/.5.091.113

Микола СВІРЖЕВСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук,
директор Гуманітарної гімназії № 1 ім. М. І. Пирогова
Вінницької міської ради, м. Вінниця, Україна
e-mail: sch1@galaxy.vn.ua

**ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**

У статті проаналізовано особливості діяльності сучасного керівника, який розглядається як менеджер, здатний виявляти гнучкість до інновацій, професіоналізм та виконувати свої функціональні обов'язки якісно, оскільки від його діяльності залежить імідж закладу як установи в зовнішньому просторі та внутрішній психологічний мікроклімат у колективі, а отже, і творчість учнів та педагогів. Доведено необхідність дотримання принципу діалогічної взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу, а саме щодо керівник навчального закладу та: новими Державними стандартами початкової освіти та базової і повної загальної середньої освіти; методичним кабінетом навчального закладу; методичним кабінетом/науково-методичним центром управління/відділу освіти і науки; закладами післядипломної педагогічної освіти; директорами інших навчальних закладів; батьками; соціумом.

Ключові слова: керівник навчального закладу, діяльність, управління, сучасний освітній простір, інноваційний підхід, принцип діалогічної взаємодії.

Освітній простір перебуває у стані реформування, що спричинено введенням нових Державних стандартів початкової загальної освіти та базової і повної загальної середньої освіти. Саме в них визначено зміст навчально-виховного процесу та передбачено якісний професійний супровід його впровадження. Зрозуміло, що якість

освіти мають забезпечити педагогічні працівники на чолі з керівниками навчальних закладів, управлінська діяльність яких має бути спрямована на створення умов для адаптації учасників навчально-виховного процесу до реформування в цій галузі. Сучасний керівник розглядається як менеджер, здатний виявляти гнучкість до

інновацій, професіоналізм та виконувати свої функціональні обов'язки якісно, оскільки від його діяльності залежить імідж закладу як установи в зовнішньому просторі та внутрішній психологічний мікроклімат у колективі, а отже, і творчість учнів та педагогів [5;8]. У зв'язку з цим актуальною є проблема з'ясування особливостей діяльності керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі та його управлінської компетентності.

Погоджуємося з науковцями, які зазначають, що важливою складовою формування управлінської компетентності керівника навчального закладу є фахова підготовка, оскільки магістерські програми вищих навчальних закладів підготовки керівників навчальних закладів почали діяти останні десять років; отже, усі навчальні заклади не забезпечені підготовленими кадрами. Традиційною була інша тенденція: на посаду директора школи призначався педагогічний працівник відповідно до ст. 24 Закону України «Про освіту», який мав бути «громадянином України, мати вищу педагогічну освіту на рівні спеціаліста або магістра, стаж педагогічної роботи не менше трьох років, успішно пройти атестацію керівних кадрів освіти у порядку, установленому Міністерством освіти України» [5; 3, с. 76]. Вважаємо відкриття магістерських програм педагогічних вищих навчальних закладів важливим позитивним моментом не лише стосовно керівників навчальних закладів, а й щодо ефективного підбору вчительських кадрів.

У наш час навчальний заклад повинен витримати удари кризових явищ у країні – тобто вижити; адаптуватись до нових перетворень у державі – тобто функціонувати; оновлюватись, удосконалюватись, модернізуватись – тобто розвиватись. Науковці та практики одноставно наголошують на парадоксальності ситуації, що склалась: щоб розвиватись, заклад повинен вижити; щоб вижити, йому належить докорінно змінитись. Успішне функціонування та розвиток навчального закладу можливі тільки завдяки новаціям, які вдосконалюють діяльність колективу, відкривають нові можливості для кожного учасника навчального процесу, дають змогу працювати творчо, збагачують духовно, задовольняють освітні потреби [4]. І завдання керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі підтримати конструктивні новації. У цьому контексті особливо важливо з'ясувати особливості діяльності керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі.

Метою статті є висвітлення особливостей діяльності керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі.

Нині в Україні проблема управління інноваційною діяльністю в навчальному закладі є актуальною та затребуваною. Особливості інноваційного менеджменту в освітній галузі розкриті в працях Л. Ващенко, Л. Даниленко, Л. Калініної, О. Козлової, М. Поташника. Автори у своїх дослідженнях спираються на теоретико-прикладні здобутки інноваційного менеджменту виробничої сфери [4].

Управління сучасним навчальним закладом має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку. Інноваційний менеджмент являє собою стійку сукупність дій з визначення цілей розвитку закладу, обґрунтування та прийняття рішень щодо впровадження новацій, організації інноваційної діяльності, мотивації та стимулювання суб'єктів інноваційного процесу [4]. Усі ці принципи інноваційного менеджменту намагаємося впроваджувати в комунальному закладі «Гуманітарна гімназія № 1 ім. М. І. Пирогова Вінницької міської ради».

Це – єдиний в області заклад з поглибленим вивченням іноземних мов – англійської, німецької, французької. Гуманітарна гімназія № 1 була побудована у 1936 році. Під час Великої Вітчизняної війни зруйнована. Після відбудови у 1946 році, працювала як жіноча гімназія. З нагоди відзначення 150-річчя з дня народження видатного лікаря М. І. Пирогова школі присвоєно його ім'я. З 1961 року у закладі почалось поглиблене вивчення англійської мови.

У 2006 році школа набуває статусу спеціалізованої з поглибленим вивченням англійської мови, а у 2008 – статусу «НВК СЗШ I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов – гуманітарна гімназія № 1 ім. М. І. Пирогова».

Після реорганізації за європейським типом, заклад отримує статус гуманітарної гімназії (5–11 класи, які навчаються в одну зміну). За результатами щорічного рейтингу гімназія займає III місце серед навчальних закладів нового типу, у якому створені комфортні сучасні умови для навчання та виховання 1056 юних вінничан, що поглиблено вивчають англійську, німецьку, французьку мови. Гімназисти також мають можливість факультативно вивчати польську, китайську та італійську мови. Доказом того, що співпраця учнів, батьків, учителів творить дива стали найкращі в місті оновлені за європейським стандартом актові зали та шкільна їдальня, оснащені сучасною мультимедійною технікою навчальні кабінети.

Після уроків учні мають змогу розвивати творчі здібності у 20 гуртках та 5 спортивних секціях. Щорічно 210 учнів відпочивають у пришкільному англійськомовному таборі з денним перебуванням

«Зорепад». Заклад щорічно приймає іноземні делегації з Великобританії, Франції, Голландії, Польщі.

Гуманітарна гімназія – це:

- послідовна система, що охоплює всі рівні володіння мовами;
- 50 досвідчених вчителів іноземних мов, які володіють комунікативною методикою та інтерактивними формами навчання;
- до 12 уроків англійської мови на тиждень;
- спецкурси англійською мовою «Країнознавство», «Література Англії та Америки», «Гід – перекладач», «Бізнес спілкування і переписка»;
- комфортні умови навчання – від 8 учнів у групі;
- повне занурення дітей в іншомовне оточення; зустрічі з носіями мови; фаховий звіт про успіхи вашої дитини та поради психолога; чіткий контроль якості пропонувананих послуг.

Вважаємо першоосновою ефективної організації діяльності гімназії дотримання принципу діалогічної взаємодії.

Принцип діалогічної взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу є визначальним у сучасному освітньому просторі, оскільки передбачає осмислення керівником змісту власної діяльності в контексті змін на основі сприйняття та впровадження нового [5; 8].

Спіраючись на розроблений науковцями підхід [5], зазначений діалог ми здійснюємо на таких рівнях:

1. «Керівник гуманітарної гімназії – нові Державні стандарти початкової освіти та базової і повної загальної середньої освіти». Управлінець знайомиться зі змістом нововведень на основі таких форм: вивчення нормативних документів, участь у нарадах-семінарах, педагогічних радах тощо. На відміну від учителя, директор має забезпечити матеріально-технічне забезпечення впровадження змісту освіти, що, урешті, потребує визначення чіткої стратегії розвитку Гуманітарної гімназії № 1 ім. М. І. Пирогова Вінницької міської ради.

2. «Директор – методичний кабінет навчального закладу». Засобами постійного консультування забезпечується адаптація вчителя до впровадження нових державних стандартів. Завдання керівника – забезпечувати взаємодію всіх структурних одиниць у гімназії, адже він має володіти інформацією про щоденну діяльність методичного кабінету.

3. «Директор – методичний кабінет/науково-методичний центр управління/відділу освіти і науки». Цей діалог забезпечується за допомогою навчальних семінарів, консультувань, занять,

фахових конкурсів, майстер-класів, презентації кращих досвідів, круглих столів, конференцій, відкритих уроків тощо. Керівник виконує функцію вчасного інформування педагогічного колективу про зміст діяльності методичного кабінету управління, сприяє їх взаємодії.

Так, наприклад, 11 січня 2018 року на базі КЗ «Гуманітарна гімназія № 1 ВМР» відбулось методичне об'єднання вчителів іноземних мов на тему: «Актуальні аспекти вивчення іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах». Вчителі англійської мови загальноосвітніх закладів виступили на теми: «Сучасний урок – основа ефективною та якісної освіти», «Використання теорії множинного інтелекту на уроках іноземної мови», «Мотивація учнів до вивчення англійської мови: моделі, які працюють», «Соціальна та громадянська компетентності на уроках іноземної мови в межах наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність». В міському методичному об'єднанні брали участь також викладачі Вінницького Державного педагогічного університету факультету іноземних мов, які виступили за темами: «Можливості міжнародного обміну вчителів іноземних мов», «Партнерство з університетами США», «Стратегії автономного вивчення англійської мови», «Емоційний інтелект, приклади його проявів, вправи та поради щодо самовдосконалення». Метою семінару було показати новий підхід до філософії навчання, який ламає усталені стереотипи, та знайомить вчителів з новими формами, методами, технологіями роботи, які розкривають творчий потенціал як Майстра так і учнів.

4. «Керівник навчального закладу – заклад післядипломної педагогічної освіти». Курсова перепідготовка, експрес-навчання, вебінари, навчальні семінари сприяють актуальній для змісту освіти підготовці вчителя до впровадження нових Державних стандартів. Позиція директора має бути спрямована на пошук оптимальних форм підвищення кваліфікації педагогів.

5. «Директор гуманітарної гімназії – директор іншого навчального закладу». Це професійний діалог, що сприяє обміну досвідом, накопиченню та впровадженню нових педагогічних ідей.

6. «Керівник навчального закладу – батьки». Директор є посередником між школою та батьками, проводить роз'яснювальну роботу, здійснює підготовку батьків до сприйняття освітніх реформ.

7. «Директор – соціум». Роль керівника навчального закладу досить актуальна у формуванні громадської думки щодо будь-яких змін, а тому важливо розставляти необхідні акценти в соціумі з метою позитивного сприйняття змін. Особливо

важливою є така взаємодія з установами, підприємствами, які сприяють оновленню навчально-матеріальної бази закладів, здійсненню комп'ютеризації, презентуванню науково-методичних ідей, друку збірників, забезпеченню підтримки участі працівників у фахових конкурсах тощо.

Результатом такої діяльності стали здобутки: Срібна медаль на Міжнародному форумі «Інноватика в сучасній освіті» (номінація «Психологічна допомога постраждалим у АТО та їх сім'ям»), Золота медаль на Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2016» (номінація «Міжнародна співпраця як невід'ємна складова інноваційного розвитку»); грант у рамках реалізації обласної програми проект «Застосування інтерактивних та інноваційних технологій для інтелектуального й компетентного забезпечення функціонування «Бібліопровайдер»; призовий бонус проекту LadLife «Кругозір»; Срібна медаль на Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті – 2017» номінація «Інклюзивна освіта» тощо.

8. «Екзистенційний діалог директора», який є індикатором самоосвіти, самоаналізу та самовдосконалення особистості керівника. Жоден із вищенаведених діалогів не буде реалізовано повною

мірою, якщо фахівець не буде створювати навколо себе, учнів, колег, батьків і громади ситуацію успіху. Важливо здійснювати розподіл внутрішньої енергії та професійної активності, щоб уникнути педагогічного вигорання і сприяти накопиченню і впровадженню цікавих педагогічних ідей. Із цією метою потрібно планувати професійну діяльність та наповнювати портфоліо поступово, реалізуючи всі аспекти майстерності [5].

Отже, на підставі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження а також власного багаторічного досвіду управління навчальним закладом вважаємо, що для ефективної діяльності керівнику навчального закладу в сучасному освітньому просторі важливо дотримуватися принципу діалогічної взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу, а саме щодо керівник навчального закладу та: новими Державними стандартами початкової освіти та базової і повної загальної середньої освіти; методичним кабінетом навчального закладу; методичним кабінетом/науково-методичним центром управління/відділу освіти і науки; закладами післядипломної педагогічної освіти; директорами інших навчальних закладів; батьками; соціумом.

Список використаних джерел

1. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент / И.Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
2. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті / Л.І. Даниленко. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
3. Законодавство України про освіту [Офіційне видання] / Верховна Рада України. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 200 с.
4. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент в освіті: сутність, функції, засоби / О. І. Мармаза // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. – Вип. 36. – С. 309-316. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_46.
5. Мозгова Л.А. Модель керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі: управлінський аспект / Л.А. Мозгова. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3896
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html3>.
7. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К. : Академвидав, 2006. – 464 с.
8. Фрицюк В. А. Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ / В. А. Фрицюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. – № 6 (129). – С. 107-114.

References

1. Balabanov Y.T. (2001) Ynnovatsyonnyi menedzhment / Y.T. Balabanov. – SPb. : Pyter, 304. [in Russian].
2. Danylenko L.I. (2007) Menedzhment innovatsii v osviti / L.I. Danylenko. – K. : Shk. svit, 120. [in Ukrainian].
3. Zakonodavstvo Ukrainy pro osvitu [Ofitsiine vydannia] (2007) / Verkhovna Rada Ukrainy. – K. : Parlamentske vydavnytstvo, 200. [in Ukrainian].
4. Marmaza O. I. (2014) Innovatsiinyi menedzhment v osviti: sutnist, funktsii, zasoby / O. I. Marmaza // Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. Vyp. 36. S. 309-316. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_46. [in Ukrainian].
5. Mozghova L.A. Model kerivnyka navchalnoho zakladu v suchasnomu osvitnomu prostori: upravlinskyi aspekt / L.A. Mozghova. – Rezhym dostupu: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3896 [in Ukrainian].
6. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html3>. [in Ukrainian].
7. Stadnyk V.V. (2006) Innovatsiinyi menedzhment / V.V. Stadnyk, M.A. Yokhna. – K. : Akademyvdav, 464. [in Ukrainian].
8. Frytsiuk V. A. (2016) Formuvannia motyvatsii profesiinoho samorozvytku maibutnikh pedahohiv u tvorchomu osvitnomu sere dovyschi VNZ / V. A. Frytsiuk // Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. – № 6 (129). – S. 107-114.

Свіржевський Н. П. Деятельность руководителя учебного заведения в современном образовательном пространстве

В статті проаналізовані особливості діяльності сучасного керівника, який розглядається як менеджер, здатний проявляти гнучкість к інноваціям, професіоналізм і виконувати свої функціональні обов'язки якісно, оскільки від його діяльності залежить

имидж заведення как учреждения во внешнем пространстве и внутренний психологический микроклимат в коллективе, а значит и творчество учащихся и педагогов. Доказана необходимость соблюдения принципа диалогического взаимодействия между всеми участниками учебно-воспитательного процесса, а именно между руководителем учебного заведения и: новыми Государственными стандартами начального образования и базового полного общего среднего образования; методическим кабинетом учебного заведения; методическим кабинетом / научно-методическим центром управления / отдела образования и науки; заведениями последипломного педагогического образования; директорами других учебных заведений; родителями; социумом.

Ключевые слова: руководитель учебного заведения, деятельность, управление, современное образовательное пространство, инновационный подход, принцип диалогического взаимодействия.

Svirgevskiy M. The Activities of the Head of the Academic Institution in Modern Educational Environment

The article states the relevance of the issue of clarifying the peculiarities of activities of the head of the academic institution in the modern educational environment and his managerial competencies; it analyses features of the modern leader viewed as a manager, able to be flexible with innovations, to be professional and to fulfil his functional duties effectively, since this defines the image of the educational institution in the outer environment and the staff psychological microclimate, which in its turn influences the creativity of both teachers and pupils. It is proved that the management of the modern educational institution should be accomplished on the basis of innovative strategies according to the principles of constant development, as innovative management is a stable set of actions aimed at defining the goals of the institution's development, reasoning and making decisions concerning the implementation of innovative ideas, the organization of innovative activities, motivation and stimulation of the innovative process subjects. All these principles of innovative management are characterised on the management example of Municipal Institution of Vinnytsia City Council Humanitarian Gymnasium № 1 named after Pyrohov. The article also states the necessity to stick to the principles of mutual interaction between all the participants of the educational process: the head of the educational institution, the new State Standards of primary education and basic and complete general secondary education, methodical department of the educational institution; methodical and scientific/methodical management center, science and education department, postgraduate education institutions, heads of other teaching institutions, parents and society.

Key words: the head of the educational institution, activity, management, modern educational environment, innovative approach, the principle of mutual interaction.

Стаття надійшла до редколегії 31.01.2018

УДК 378:371.146+371.132

Наталія СЕНЧИНА

аспірантка кафедри теорії та методики дошкільної освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна
e-mail: natalias.2017y@gmail.com

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ ВЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті на основі аналізу специфіки професійної діяльності вчителів гуманітарних спеціальностей визначено зміст, сутність та структуру їхньої педагогічної рефлексії. Педагогічна рефлексія трактується як механізм професійного самовдосконалення і самоактуалізації, що виявляється в здатності вчителя займати аналітичну позицію до своєї професійної діяльності і себе як її суб'єкта. Виокремлено та обґрунтовано компоненти педагогічної рефлексії вчителів гуманітарних спеціальностей: інтелектуальний (пов'язаний з усвідомленням власних інтелектуальних якостей і управлінням когнітивними ресурсами), діяльнісний (спрямований на вивчення, аналіз, переосмислення традиційних та інноваційних підходів до планування, здійснення, оцінки і коригування власної педагогічної діяльності), особистісний (міститься у визначенні «образу Я» як узагальненої системи уявлень про себе), міжособистісний (полягає в усвідомленні вчителем того, як його сприймають, оцінюють, ставляться до нього інші («Я-очима інших»)).

Ключові слова: вчителі гуманітарних спеціальностей, педагогічна рефлексія, зміст, структура, інтелектуальний, діяльнісний, особистісний, міжособистісний компоненти.

Мінливому сучасному суспільству необхідна нова освіта, новий педагог, здатний оперативно реагувати на зміни, модифікувати власну професійну діяльність у напрямку максимальної її адекватності вимогам сьогодення. Пошук рішення проблем професіоналізму педагога був традицій-

но пов'язаний із поняттями професійної готовності, компетентності, кваліфікації, які здебільшого визначалися вмінням педагога організувати свою діяльність на основі готових інструкцій і висновків з позицій споживача наукових досягнень і відомого педагогічного досвіду. Натомість